

O. D. Daševskaja, *Pozdnie skify v Krymu* (Sciții târzii în Crimeea), repertoriu de izvoare arheologice, Moskva, „Nauca”, 1991, 50 p. + 75 pl. și două hărți

Lucrarea a apărut sub numărul D1-7, în colecția *Arheologia SSSR*, repertoriu de izvoare arheologice în anul 1991. Cercetarea autoarei se referă la teritoriul Crimeii în secolele III î. de H. — III d.H., perioada când acest teritoriu devine centrul regatului scit. În această lucrare este întreprinsă o încercare de a reprezenta toate monumentele ce aparțin sciților târzii din Crimeea (75 așezări, 60 necropole tumulare, 30 necropole plane). Studiul este compus din două capitole (I. Așezări; II. Necropole), prefață și concluzii. În *Prefață* este expus succint istoricul cercetărilor principalelor monumente din zonă și principalele discuții care s-au dus în legătură cu interpretarea acestor monumente.

Capitolul I este dedicat așezărilor scitice și constă din câteva subcapitole. În subcapitolul I, „Topografia, categoriile și sistemul de fortificație ale așezărilor” sunt trecute în revistă acele forme de teren pe care erau amenajate așezările scitice (fortificate și nefortificate). Cele fortificate sunt împărțite de către autoare în trei categorii: I — amplasate pe promontorii triunghiulare (Neapol, Zmeinoe, Krasnoe etc.); II — pe platouri evidențiate (Djalman, Tolbaș, Caragači etc.); III — amenajate pe locul așezărilor grecești de pe litoral (Čiaica, Tarpanei etc.). Subcapitolul „Construcții obștești, gospodărești și locuințe” cuprinde o descriere a tuturor construcțiilor depistate în așezările scitice din Crimeea. O atenție deosebită este acordată locuințelor, care în majoritatea cazurilor sunt construite din piatră, alături de care se întâlnesc colibe și bordeie. În subcapitolul „Gospodărie, unelte de muncă, obiecte de uz casnic și de artă” se face o prezentare a principalelor artefacte ale populației Crimeii în secolele III î. de H. — III d.H.; agricultura, viticultura, pescuitul și olăritul. Un loc aparte în acest subcapitol îl ocupă descrierea ceramicii, care în majoritate este confecționată cu mâna. Ceramica lucrată cu mâna este împărțită în trei grupuri zonale, fiecare având particularitățile sale locale: ceramica din Crimeea centrală; ceramica din nord-vestul

Crimeii și ceramica din sud-vestul Crimeii. Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin cea de import. Prezența monedelor (toate de factură grecească și romană) este atestată prin descoperiri izolate (40 monede) și în tezaure (4).

În *Capitolul II* sunt descrise monumentele funerare ce aparțin sciților târzii din Crimeea. Ca și capitolul precedent, acesta este împărțit în câteva subcapitole. Subcapitolul „Construcțiile funerare și ritul funerar” este dedicat ritului și ritualului funerar. În *Înmormântările* se efectuează atât în necropole tumulare, cât și în necropole plane. Ultimele sunt divizate de către autoare în trei grupuri locale: necropole din Crimeea centrală, necropole din nord-vestul Crimeii și necropole din sud-vestul Crimeii, care se deosebesc după unele detalii ale ritualului funerar. De asemenea, în acest subcapitol se face o prezentare a mausoleului de la Neapol, ce conține înmormântări din perioada secolelor II î. de H. — I d.H. *Ritul funerar* în toate categoriile de necropole este înhumarea. Incinerarea este atestată numai în două necropole plane din Crimeea de sud-vest: Belibec (4 cazuri) și Cernorečensk (33 cazuri). În această parte a lucrării, de asemenea, se atrage atenția și asupra stelelor antropomorfe, care sunt prezente în unele necropole scitice. În subcapitolul „Inventar funerar” cercetătoarea face o prezentare a tuturor obiectelor ce însoțeau defunctul. Aici sunt trecute în revistă ceramica lucrată cu mâna și la roată, vasele de sticlă, uneltele de muncă, armamentul, piesele de harnașament, piesele vestimentare, podoabele și obiectele de toaletă.

În *concluzii*, pe baza izvoarelor scrise și arheologice se face o încercare de a restabili istoria sciților târzii din Crimeea. Lucrarea este însoțită de repertorii ale așezărilor și necropolelor scitice târzii din Crimeea. De asemenea, lucrarea posedă un bogat material ilustrativ care completează reușit textul propriu-zis.

AUREL ZANOGHI